







PARTITIONVM

Theologicarum

DISPUTATIO XXXIII.

De

BONIS OPERIBVS.

Includit & Florentissimam Academiam Wirtebergensem proposita

PRÆSIDE

M. IACOBO MARTINI

Professore publico:

Respondente

M. JOHANNI AGRICOLA

Neuburgensi Palatino.

Horis locog, consuetis.

Sumptibus Clementis Bergeri

Bibliopolæ Wittebergensis.

ANNO 1611.



**NOBILISSIMIS, AM-
PLISSIMIS, ET CONSULTIS-
SIMIS, MULTIPLICIQUE RERUM
usu excellentissimis viris,**

**DN. GEORGIO FRÖLICHIO U. J. Doctore celeberrimo,
& Illustrissimi ac serenissimi Principis, I. N. PHILIPPI
LUDOVICI Comitis Palatini Rheni &c. Cancellario
Magnifico.**

**DN. WOLFFGANGO CHRISTIANO U. J. Doctore exi-
mio, & Consistorii Ecclesiastici Neoburgensis incluti
directori magnifico.**

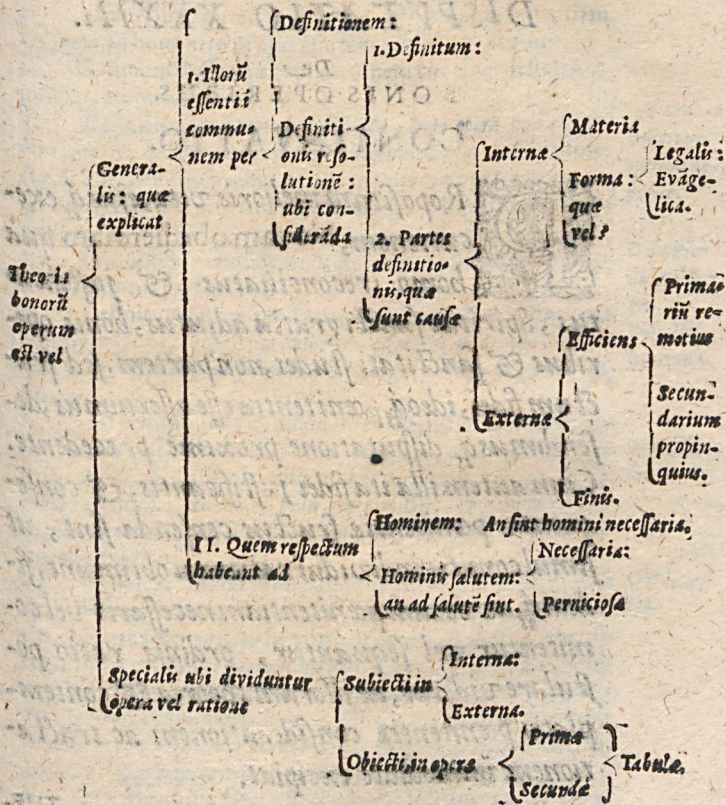
**DN. CASPARO HEUCHELINO, VI. Doctore excellen-
tissimo, & Consiliario Palatino Neuburgensi pruden-
tissimi.**

**Domino suo cognato, D. patronis, ac promotio-
ribus omni pietate colendis.**

In gratia mentis Symbolum submisit consecrat.

Respondens.

TYPVS HVIVS DISPVS TATIONIS.



DISPUTATIO XXXIII.

De
BONIS OPERIBUS.
CONTINUATIO.

Repositum melioris vita, ejusq; executionem, Novam obedientiam quã homo reconciliatus & justificatus, Spiritus sancti gratia adjutus, bonis operibus & sanctitati studet, non partem, sed fructum fidei, ideoq; pœnitentiæ esse asseruimus, defendimusq; disputatione proximè precedente. Cùm autem illa ita a fidei justificantis, & consequenter pœnitentiæ fructus censenda sint, ut simul comitis individui rationem obtineant; fidemq; ac veram pœnitentiã necessariò vel comitentur vel sequantur, ordinis ratio postulare videtur, ut illorum theoria & contemplatio pœnitentiæ considerationem ac tractationem immediatè excipiat.

THE



Thefes

1. Est autem Novæ obedientiæ sive Bonorum operum theoria generalis & specialis.

2. Generalis explicat 1. illorum communem essentiam.

3. Quem ad hominem & ejus salutem respectum habeant.

4. Communis essentiæ explicationem continet definitio, e-
jusque resolutio.

5. Definitionem damus ejusmodi, *Bona opera sunt actiones tam internæ quàm externæ, quæ à regeneratis ex fide profectæ, & à Spiritu sancto effectæ, ad legis divinæ præscriptum exiguntur, & ad Dei gloriam, proximique ædificationem diriguntur.*

Bonorum
operum de-
finitio.

6. In *ἀναλύσει* considerandum, 1. ipsum definitum,

Definitio-
nis resolu-
tio.

2. definitionis partes.

7. Definitum igitur quod attinet, in sacris literis hæc tere synonyma sunt: *Propositum cordis Deo adherens obedientia, bonum opus, virtus, iustitia, quam fecimus, fructus digni penitentiæ, bona conscientia.*

Definiti
synonyma.

8. Est nihilominus quædam inter illa distinctio. Nam *propositum cordis* est motus & inclinatio interna, externorum operum causa. Sic usurpari videtur hic terminus Act. 11. v. 23. *Barnabas veniens Antiochiam, vidit gratiam Dei, & gavisus est, & hortabatur omnes, ut in ὑποθέσει τῆς καρδίας proposito cordis adhererent Domino.*

Propositū
cordis.

9. Deinde *obediëntia* sæpius dicitur assensus fidei, & fiducia secundum verbum, quo nempe respectu etiam hæc pertinet fides, quatenus *ἡ ἀρετὴ* primi præcepti est, Act. 5. 29. *Opportet Deo magis obedire quàm hominibus.* Rom. 16. v. 16. *An nescitis, cui sistitis vos servos, ad obedendum cuius servi estis.* Rom. 16. v. 19. *Vestra obediëntia ad omnes pervenit.* 2. Cor. 7. v. 15. *Titus recordatur obediëntiæ Corinthiorum, ut cum timore & tremore ipsum exceperint.* 1. Pet. 2. *Qui bonis operibus student, dicentur filii obediëntiæ.*

Obedien-
tia.

10. Præterea quia fidei effecta complectitur καλὸν ἔργον

virtus. frequentius extrinsecus virtus dicitur: absque dubio propterea, quod nomen hoc gloriosum fuit apud Philosophos Ethnicos, & nonnunquam summam perfectionem significat Aristoteli. Usurpatur tamen, & quidem in adhortationibus, quæ ad summam rectè nituntur, sicut factum eò non peringat, Phil. 4. v. 8. *Si qua virtus, si qua laus est, hæc cogitate* 2 Pet. 1. v. 5. *Omni studio adicite fidei nostre virtutem.*

Bonum o-
pue. 10. Est tamen & hoc magnificentum nomen, καλὸν ἔργον: cum maxime καλὸν ἐν τάξει καὶ μεγέθει in ordine & magnitudine consistat, ut Aristoteles loquitur. Act. 9. v. 36. *Facta erat operibus bonis* 1. Pet. 2. v. 12. *Coniuncti bonis operibus glorificent Deum.* 2. Cor. 9. 8. *Abundate in omne opus bonum.* 2. Tim. 3. v. 17. Tit. 1. v. 16. 1. Timoth. 5. v. 10. & 6. v. 18. Eph. 2. v. 10.

Iustitia. 10. *Iustitia* nomenclatura Hespero & Lucifero splendidi- or longeque major est in his appellationibus Theologicis, quam quales Philosophorum mentes de virtutibus irradiavit. Psal. 37. v. 6. *Quasi lumen iustitiam tuam* Rom. 6. v. 18. *Liberati à peccato, mancipati estis iustitie* 3. Johan. 1. *Qui facit iustitiam iustus est.*

Fructus di-
gni pœni-
tentia. 12. Dicuntur porro bona opera fructus digni pœnitentiæ, ut intel- ligatur, quod dignitas illorum ex sola Dei gratia, non ex me- rito hominum æstimanda sit, Matth. 3. v. 8. *Facite fructus dignos pœnitentiæ.*

Bona con-
scientia. 13. *Bona* quoque conscientia metaphoricè synonymiam præ- stat. Quandoquidem non tam opus bonum est, uti hic acci- pitur, quam uniuscujusque domesticum sive internum de bo- nis operibus testimonium, quanquam conscientiam oportet purificari per fidem in sanguine Christi antequam à nobis bo- na opera fiant, de quibus conscientia postmodum testatur, 1. Tim. 1. v. 5. *Finis mandatorum est charitas ex puro corde, conscientia bona non ficta & fide.* Item v. 19. *Milita bonam militiam, retinens si- dem & bonam conscientiam.*

14. Dicuntur quoque sanctificatio 1. Petri. 1. v. 25. *Sancti- ficatio*

rad' animi in omni conversatione. 1. Theſ. 4. v. 3. Hæc eſt voluntas
Dei, iuſticiatio v. ſcra. 1bid. v. 7. Vocavit nos ad ſanctificationem, hoc
eſt, ad novam obedientiam ſeu opera ſuncta 2. Cor. 7. v. 1. Per-
ficietes ſanctificationem in timore Domini. Hebr. 12. v. 14. ſine ſan-
ctimonia nemo videt Deum. Vocantur etiam fructus iuſtitie, Phil.
1. v. 11. Impleri fructibus iuſtitie. Jacob 3. v. 18. Fructus iuſtitie in pa-
ce ſeminati. Fructus Spiritus. Gal. 5. v. 22.

15. Definitio eſt cauſſalis: ita que rectè in ſuas reſolvitur
cauſſas: quæ vel internæ: vel externæ.

16. Interna Materia & Forma. Materia bonorum operum dici
poſſunt res ipſæ, circa quas opera ejuſmodi verſantur, qualſque
tractat & præſcribit Lex moralis, Phil. 4. v. 8. Fratres quæ-
cunque ſunt vera, quæcunque honeſta, quæcunque iuſta, quæcunque pura,
quæcunque accommodata, quæcunque boni nominis, ſi qua virtus & ſi
qual laus, hæc cogitate.

17. Forma bonorum operum eſt duplex: Legalis, & Evangelica.
Forma Legalis, quæ eſſentialis eſt, conſiſtit in illorum cum lege
divina congruentia, Ut enim mali operis ratio formalis eſt
abſoluta, & aberratio à lege: ita Evangelica, & congruentia præſcri-
ptæ actionis ad præſcriptum legis divinæ, eſt boni operis for-
ma. Neque enim ullum opus verè dici poteſt bonum, niſi à Deo
mandatum ſit: neque ulla res creata jus habet inſtituendi ali-
quid, quo Deus colatur: ſolus Deus ut ſapientiſſimus & poten-
tiſſimus: ita omnis boni normam ac regulam in verbo ſuo
perfectiſſimè propoſuit. Pertinent huic dicta ſcripturæ, Deut.
12. v. 8. & 32. Non faciatis ſinguli, quod ſibi rectum videtur.
Quodcunque ego præcipio tibi, hoc ſcito, non addas quicquam, nec mi-
nuas ex eo. Deut. 4. v. 2. Prov. 30. v. 6. Mich, 6. v. 8. Indica-
tum eſt tibi, ô homo, quid ſit bonum, & quid Dominus requiras à te,
utique facere iudicium, & diligere miſericordiam, & humiliter am-
bulare coram D E O tuo: Ezechiel, 20. v. 19. Ego Dominus DEVS
veſter in præceptis meis ambulato.

Definitio-
nis reſolu-
tio.

Materia
bonorum
operum.

Forma be-
norum o-
perum le-
galis.

18. Unde

*Πόσι
μα.*

19. Unde ejusmo li colligitur *Πόσιμα*, Nulla opera verò bona esse, quæ quisq; bona intentione ipse nec excogitat, vel quæ secundum traditiones humanas sunt, ut ut rationi humanæ videantur splendidissima, 2. Sam. 22. v. 42. Esa. 1. v. 12. t. 19. v. 13. Ezech. 20. v. 18. Matth. 15. v. 9.

*Forma E-
vangelica.*

19. *Forma Evangelica*, quæ accidentalis est, consistit in sanctificatione fidei: ut enim homo per fidem sanctificatur, & Deo sit acceptus & gratus: ita etiam omnia, quæ in homine ab ordinatione & legibus divinis pendent, sanctificantur, Deoque accepta redduntur.

*Forma le-
galis cum
Evangelica
non est
confun-
denda.*

20. Duæ hæc formæ minimè confundendæ sunt, sed accuratè distinguendæ: *πρώτως* enim bona opera hic non dicuntur bona propter formam legalem, sed propter Evangelicam. Quandoquidem ea, ad normam legis æstimata, longe adhuc absunt à perfectione illa, ut Deo placere queant: Quandoquidem ibi semper vera manet vox Jehovæ Deut. 27. v. ult. *Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea.* Gal. 3. v. 10.

*Opera re-
natorum
non sunt
perfectè
iusta.*

21. Non igitur opera renatorum sunt perfectè iusta, nisi accedat justitia Evangelica, justificanturque fide. Non enim sola fides tantum justificat in initio: sed etiam quando justine agunt, & continuâ justificatione indigent, nunquam aliter nisi fide justificantur.

22. Si igitur id verum est, uti est longè verissimum, nempe etiam sanctissimorum opera non esse perfectè iusta, nisi per fidem justificentur & ipsa? quomodo igitur cum fide conjunctim justificabunt opera?

23. Adde quod fidelium operibus tribuatur obedientia ex toto corde, ut quando 1. Reg. 8. 28. Jehova dicitur *custodire pactum & misericordiam suam servis suis, qui ambulant coram ipso in toto corde suo.* Item quando 1. Reg. 15. v. 3. affirmatur, *Davidi fuisse cor perfectum coram Domino.* Et 2. Reg. 2. Ezechias orat, *Domine memento quando ambulaverim coram te in veritate & corde perfecto, & quod placitum est coram te, fecerim.*

24. Hæc & similia si æstimaveris ex perfectione legalis, eris miserè deceptus. Quandoquidem non est iustus in terra, qui faciat



Ficiat bonum & non peccet. Eccl. 7 v. 29. Et pro remissione peccatorum orabit ad te omnis sanctus. Plal. 32. v. 6. Omnesq; nostrae iustitiae sunt sicut pannus menstruatus, Ela. 64. v. 6. Ac si dixerimus, nos peccatum non habere, nos ipsos fallimus, & veritas non est in nobis, 1. Joh. 1. v. 8. Et tamen nulla est condemnatio in his, qui sunt in Christo Iesu, Rom. 8. v. 1. Perfectio igitur Evangelica, quae in Christo Iesu, respicienda est. Is enim pro nobis legem implevit, non solum obediendo, & satisfaciendo, sed etiam nobis promerendo & conferendo vires, ut in Spiritu secundum voluntatem ejus ambulemus. Et hoc igitur obtinere possumus vera fide, quippe quae non partem Christi, sed totum Christum, & cum ipso omnia apprehendit: nec etiam praeter ipsum aliud, quod in nobis quiddam respiciat. Tum enim evagatur extra promissiones, veraque fides non est, sed simulata & hypocritica.

25. *Conclusum igitur esto: Bona opera renatorum ratione bonitatis & perfectionis legalis esse imperfectissima: ratione vero Evangelicae perfectissima. Ut autem illa suo modo à nobis est: haec vero nullo modo à nobis, sed à sola iustitiae Christi per fidem imputatione: sequetur iterum, quod nostris operibus nil gratiae divinae promereri possimus: cum id, quod ex parte tantum bonum est, non satisfaciatur Legi Dei, ac proinde non placeat Deo, quod in se habet vel minimum imperfectionis.*

26. *Placent igitur bona opera renatorum Deo, non propter propriam dignitatem in sese, vel propter dignitatem & statum hominis: sed 1. Propter personam fide reconciliatam, & iustam propter Christum. Atque hoc est, quod Formula Concordiae dicit: Placere bona opera Deo & accepta esse, propter Dominum nostrum Iesum Christum, per fidem, propterea quod persona Deo accepta est, Gen. 4 v. 4. Dominus respexit ad Abelem, & ipsius oblationem, ad Cainum vero, & eius oblationem non respexit. Et Hebr. 11. v. 8. Enochi persona Deo placuit, quare etiam opera ipsius, ac propter personam placentem fide imputantur ad iustitiam, hoc est, iusta censentur.*

27. *Deinde propter integumentum & velamen meriti, & iustitiae absolutissimae Christi fide apprehensa, cum quo in*

Nostris operibus nihil gratiae divinae promeremur.

Renatorum opera bona quomodo placeant Deo.

1.]

2.

B

lucem

lucem ac conspectum Dei producuntur: illorumque maculae ac defectus teguntur.

28. Tertio quia in conspectum Dei veniunt, ut sui Spiritus in nobis effecta. 2. ut fidei nostrae testimonia. 3. ut inchoata obedientia, tanquam in filiis obedientiae.

29. Unde etiam renati dicuntur *perfecti*, Gen. 17. v. 1. item *sancti & immaculati in vita*. Psal. 119. v. 1. *injusti* quoque *inculpato & irreprehensibiles*, Luc. 1. v. 6. *nempe i. ευαγγελικως*, ut etiam in praecedentibus diximus, non *νομικως κατὰ συγκρίσεως λόγων* comparare, sicut perfecti opponuntur rudibus, non *ἀπλως* absolute & simpliciter. 2. Imputativè: quia persona iusta, sancta, perfecta, & inculpata reputatur coram Deo propter Christum. 3. Inchoativè, quia nova vita & sanctitas in renovatis inchoatur, quae postmodum in altera vita absolvetur & perficietur. 4. Affectivè, non effectivè: Affectivè, inquam, quia affectu quodam ad pietatem accedunt, quo eam affectant; non verò pleno pietatis effectu coram Deo, nisi per imputationem.

30. Causae externae sunt efficiens & finis. Efficiens duplex datur. Primarium remotius, & secundarium propinquius.

31. Illud est Spiritus sanctus, qui in regeneratis per verbi praedicationem non tantum efficit veram poenitentiam, hoc est, agnitionem peccati & fidem: sed etiam novam obedientiam, nec solum ut velint ac possint bene agere, verum etiam ut ipsa bene agant.

32. Atque causa haec *ἀπλως* est necessaria, ad eam ut sine ea ne inchoari quidem possit ullum bonum opus, nedum perfici. Neque enim idonei sumus cogitare quicquam tanquam ex nobis: sed quod idonei simus, ex Deo est. 2. Cor. 3. v. 6. ut merito eum Esaia dicamus: *Omnia opera nostra operatus es nobis* cap. 26. v. 12. Et Apostolus de se inquit, 1. Cor. 15. v. 10. *Gratia Dei sum, quaequid sum*. Sic 1. Cor. 4. v. 7. *Quid habes quod non accepisti? quod enim si accepisti, quid gloriaris*, Phil. 1. v. 6. *Is, qui cepit in nobis bonum opus, perficiet ad id in Iesu Christi*, Phil. 2. v. 13. *Deus est qui facit, ut velitis, & perficiatis*. 2. Petr. 1. v. 3. *Divina vis Christi omnia nobis innovavit, quae ad vitam & pietatem pertinent*.

33. Idem

33. Idem ex scriptura docuerunt orthodoxi patres. Cyprianus Epistola 2. lib. 2. *Dei est, inquam, Dei omne quod possumus.* Hieronymus Tom. 1. f. 31. de virginitate servanda ad Demetriadem: *Non est volentis, neque currentis, sed Dei miserentis.* Et ravenelle & nolle nostrum est: ipsamque, quod nostrum est, sine Dei misericordie nostrum non est. Augustinus lib. de gratia & libero arbitrio cap. 16. *Certum est, nos facere, cum facimus: sed ille facit, ut faciamus, prabendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit: Faciam, ut in iustificationibus meis ambuletis, & iudicia mea observetis & faciatu.* Et notatu digni sunt versus Prosperi Epig. 51.

Tales à Domino, quales formamur, amamur.

Non quales nostris extitimus meritù.

Sanctificet, doceat, plantet, viget, excolat, ornet,

Et sibi perpetuo, quod placeat, faciat.

Nam nihil est homini, quod dignè possit amari.

Persiciat proprium ni bonus autor opus.

34. Secundarium & propinquum efficiens est homo regeneratus. Propinquum quidem est: quia ab hominis renati voluntate, quatenus ea renovata est, immediatè fluunt bona opera. Secundarium verò: quia potentia, vel voluntas illa, non à se ipsa, & à propria virtute, sed à Spiritu sancto excitata, & ad operandum habilis reddita est: nempe qui adest, servat, & agit conversos ad bona opera. Non enim Christus nos relinquit orphanos *Ioh. 14. v. 18.* Sed venit ad nos effunditque Spiritum sanctum in corda invocantium. *Rom. 8. v. 26.* qui excitat novos motus, congruentes legi Dei, ac opitulatur imbecillitati nostræ, ut pravis affectibus repugnare, & obedientiam Deo placentem præstare possimus, juxta illud *Zach. 12. v. 10.* *Effundam super domum David Spiritum gratie ac precum.*

35. Porro finis honorum operum est geminus: Prior gloria DEI: *Matth. 5. v. 16.* *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, & glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.*

36. Posterior, utilitas proximi: *Tit. 3. v. 8.* *De his volo te asseverare vel constantè docere, ut curent BONIS OPERIBUS præesse, qui credunt Deo.* *Hæc sunt bona & utilia hominibus.* Item *v. 14. 1. Cor. 10. v. 24.* *Phil. 2. v. 4. 1. Pet. 4. v. 30. 3. Cor. 12. v. 7.*

B 2

37. Ti.

Ezech. 36.
v. 27.

1. Cor. 3.
v. 27.

2. Efficiens secundarium & propinquum homo regeneratus.

Finis honorum operum.

1. Per. 2. v.

v. 12. c. 4.

v. 11. 1. Cor.

10. v. 31.

Conservatio
fidei non
est finis
proprie
bonorum
operum.

37. Tilenus, ut & alii Calvinistæ inter fines bonorum operum numerant *conservationem fidei*. Verum id nos negamus. Non enim quia mala opera excutiunt fidem, & perdunt salutem: propterea bona opera conservant fidem & salutem.

38. Non enim bonis operibus tantum conceditur in suo genere, quantum malis in suo. Hæc enim integrè mala sunt, ideoque damnationem mereri possunt: Bona autem non sunt perfectè bona, ideoque non simpliciter oppositum dari nati nisi merentur.

39. Ad se quòd bona opera sint effectus & fructus fide: Quare licet rectè dicatur, quòd retinens bonam conscientiam, retineat fidem: quia tamen bona conscientia non est, nisi fide: hæc illam conservare sine causæ & effectus perversa permutatione nequit.

40. Hactenus igitur essentialis Bonorum operum *Declaratio*: sequitur nunc, ut videamus, quem respectum habeant ad subjectum, hoc est *hominem* ipsum, deinde ad ejus *salutem*.

41. Illa consideratio versatur in quæstione: *An bona opera homini sint necessaria, an vero libera?*

Necessitatis
& Libertatis
distinctio.

42. Quæ quæstio ut rectè explicetur & intelligatur, juxta admonitionem Formulæ Concordiæ, Equivocatio vocabulorum *Necessitatis & Necessarii*: itemque *Libertatis & Liberi* studiosè est observanda.

43. Ratione igitur hujus nostri instituti distinguimus inter *Necessarium*, sive necessitatem *absolutam* sive consequentis: & *necessarium* sive necessitatem *conditionatam* ex hypothesi sive consequentia.

44. Illa à nonnullis simplicis coactionis necessitas appellari solet, omnemque libertatem agendi tollit. Hæc ab aliis Theologis necessitas mandati, ordinis, & voluntatis divine vocatur, & libertatem non tollit.

45. Sic vocabula *Liberi & Libertatis* sumuntur vel in propria vel in impropria significatione.

46. Proprie accepta *libertas* opponitur servituti, sive servili coactioni, subjectioni, ac necessitati: quæ aliquis non coarctatus
etc.

Etè, sed liberè agit ea, quæ cum lege divinâ respondent. non metu peccati, sed virtutis, honestatis. & præcipue DEI amore ductus.

47. Improprie & *vaga licentia* libertas sumta, opponitur omni omninò necessitati honestati & ordinationi divinæ, ac idem est, quod *vaga licentia*: Quæ tamen libertas non est, sed servitus, quia non Deo, sed peccato inservitur. Eiusmodi enim liberi reverà sunt servi peccati.

48. Quibus ita præmissis concludimus, Bona opera & necessaria esse, & libera, diversa ratione & respectu.

49. *Necessaria* sunt, non necessitate absolutâ, & coactionis, hoc est, necessitate meriti aut restitutionis ad salutem: sed necessitate ordinis, mandati, & voluntatis divinæ.

50. Libera deinde sunt, non posteriore illâ libertate improprie ita dictâ, quâ quis sibi imaginatur perinde esse, sive iuxta præscriptum legis divinæ vivat, sive nò, Sed libera sunt ac dicuntur priore modo, nempe quatenus ex spontaneo ac libero spiritu sive illa servili coactione à renatis fiunt. Quandoquidem spontanea est fidelium sive renatorum obedientia: quæ verò non ex carne provenit, sed ex gratia ac spiritu interioris hominis originem habet. Hinc Apostolus Rom. 7. v. 22. *Delector lege Dei, quæ ad interiorè hominem: video aliam legem in membris meis, repugnantem legi menti meæ, & captivantem me sub lege peccati, quæ est in membris meis.*

51. Et notanda hac in re est decisio & sententia Formulæ Concordiæ, quæ ita loquitur. *Per vocabula (Ne. est. et. as, & Necessarium) quando nimirum de renatis est sermo, non intelligenda est coactio, sed tantum debita illa obedientia, quam verè credentes, quatenus renati sunt, non ex coactione, aut compulsiu legis: sed libero & spontaneo spiritu præstant: quandoquidem non amplius sub lege sunt, sed sub gratia.*

52. Libera igitur sunt bona opera, & nihilominus necessaria ob causas, quarum quædam Deum ipsum respiciunt, quædam homines,

53. Causæ nos ad bona opera impellentes respectu DEI præci.

Bona opera sunt necessaria. Sunt libera.

Quare bona opera, partim sunt libera, partim necessaria.

1. Respectu Dei præcipue sunt: I. *Mandatum Dei expressum*. Levit. 11. v. 44. Esai. 1. v. 16. Joh. 15. v. 21. I. Joh. 5. v. 3. II. *Finis secundarius nostræ creationis, redemptionis, & sanctificationis*. Quandoquidem ad bonum creati, ad bonum redempti, ad bonum sanctificati sumus. Eph. 2. v. 10. Tit. 2. v. 14. I. Thess. 4. v. 7. III. *Gratitudo & obedientia erga Deum*. Malach. 1. v. 6. I. Petr. 3. v. 13. I. Joh. 3. v. 2. 3. IV. *Amplificatio gloriæ divine*, quæ fit per bona opera Matth. 5. v. 16. Phil. 1. v. 10. I. Pet. 4. v. 11.

2. Respectu hominum

54. Causæ impulsivæ bonorum operum respectu hominum sunt tales vel respectu nostri ipsorum, vel respectu proximi.

55. Illæ sunt: I. *Natura fidei*: quæ non otiosa, sed negotiosa ac per dilectionem efficax est. Gal. 5. 6. II. *Necessitas cultus & obsequii nostri Christo debiti*: Rom. 6. v. 16. c. 8. v. 8. III. *Dignitas nostræ vocationis*, Eph. 4. v. 1. Phil. 1. v. 27. IV. *Evangelicæ & piæ sollicitudo*, ne amittamus Spiritum S. cum suis donis. Eph. 4. v. 30. V. *Necessitas bonæ conscientie*, quæ amittitur neglectis bonis operibus. I. Tim. 1. v. 19. VI. *Devitatio penarum*, præsertim æternæ mortis ac damnationis; quam impiis minatur scriptura. Rom. 8. v. 13. VII. *Amplissima præmia*, quibus & in hac, & in futura æternæ vita pietatem, & studium bonorum operum Deus coronaturus est. I. Tim. 4. v. 8.

56. Causæ impulsivæ bonorum operum respectu proximi, sunt, I. *Necessitas officii erga proximum*, quem sanctis inculcata vitæ exemplis Christo lucrificare tenemur. I. Pet. 3. v. 10. II. *Nexus humanitatis*, quo nobis invicem devincti sumus ad officia mutua. Syr. 17. v. 12. Phil. 2. v. 4. I. Pet. 4. v. 10. III. *Vitatio & declinatio scandali* Matth. 18. v. 7. I. Cor. 10. v. 32. Hebr. 10. v. 15. IV. *Confusio adversariorum* I. Pet. 3. v. 16.

An bona opera sint necessaria ad salutem.

57. *Necessaria igitur esse bona opera homini renato demonstravimus: Quæritur porro: an igitur sint necessaria ad salutem.*

58. *Negativam asserimus: Non enim sequitur, Renatis bona opera sunt necessaria: ergo ad salutem: enumeravimus enim alias causas.*

59. *Phrases igitur illas (Bona opera sunt necessaria ad salutem, impossibile est bonis operibus salvari. Nemo unquam sine operibus est salvatus) rejicimus*

efficimus tanquam pugnantes cum ἡσυχαστοῖς ὑπαινέσας λόγων.

60. Idque non sine ratione. 1. Quia pugnant cum particulis exclusivis in articulo de Justificatione hominis coram Deo. 2. Quia afflictis conscientis veram Evangelii consolationem eripiunt, & occasionem præbent dubitationi de gratia Dei. 3. Quia falsam de falsa justitia opinionem & fiduciam propriæ dignitatis confirmant. 4. Quia ex interreligionis formula prodierunt, & sic manifestos veritatis hostes habent autores. 5. Quia Lutherus respondit, phrasas illas damnatas esse à Paulo in falsis Apostolis, qui Galatas in errorem induxerunt. Quinque has rationes enumerat Formula Concordiæ, quibus adhuc alias duas superaddit Dn. Hutterus in suo commentario.

6. Quia phrasas istæ cum ipso fundamento fidei pugnant, & analogiam ejus multis modis concutiunt, imò evertunt. 7. Quia merito Christi absolutæ perfectionis & plenitudinis laudem derogant. Vide Hutterum in Form. Cont. art. 4. de Bon. oper.

61. Si igitur Bona opera non sunt necessaria ad salutem. Ergò forsan sunt perniciofa ad salutem.

62. Ad quæstionem hanc respondet Formula Concordiæ his ipsis verbis: Si quis bona opera articulo Justificationis immiscere, iustitiam suam, aut fiduciam salutis sue in ea reponere, gratiam Dei in se promereri, & per ea salutem consequi velit: Respondemus non quidem nos, sed D. Paulus ipse, idq; tertio repetit (Philip. 3. 7.) quòd tali homini opera sua non tantum sunt inutilia, atq; ad salutem impedimento: verum etiam perniciofa. Cuius tamen rei culpa non est bonorum operum per se, sed vane illius fiducie, quæ contra expressum Dei verbum in opera collocatur: ita quidem ut minime liceat simpliciter & nude asserere: Bona opera credentibus esse perniciofa ad salutem. Bona enim opera in credentibus (quando propter veras causas fiunt, & ad veros fines, sicut Deus ea à renatis exigit, referuntur: indicia sunt æternæ salutis. Si quidem hæc est voluntas & hoc expressum Dei mandatum, ut credentes bona opera faciant, quæ Spiritus S. in credentibus operatur, eaq; Deus propter Christum accepta & grata habet, & præclara illi præmia huius & future vitæ promittit.

An bona opera sint perniciofa ad salutem.

63. Vult

63. Vult igitur Formula Concordiæ, in quæstione hac accuratè distinguendum esse, inter id, quod bonis operibus per se, & inter id, quod iisdem per accidens tribuitur. Per se nullo modo sunt perniciofa ad salutem. Quod verò deinde dicantur noxia & perniciofa, id non ex natura operum est, sed ex perversitate subiecti, sive hominis, qui bonis operibus studet. Non igitur bona opera ejusmodi hominem damnant, sed perversa opinio & fiducia in opera, collocata illi noxia & perniciofa est. Distinguatur igitur inter opera ipsa, quæ ex se ac per se semper sunt bona: & deinde inter fiducia in illam perversam, quæ in opera dirigitur: hæc ex se & per se mala & perniciofa est: & quia cum bonis operibus arctè cohæret, per accidens & illa perversa denominatur.

64. Verùm statuimus, ab illa loquendi formula in Ecclesia planè abstinendum esse: cum propositio isthæc (sunt verba Concordiæ) nudè usurpata plena sit offendiculi, omnemque mo viam sternat latissimam: Breviter: *Bona opera ad salutem perniciofa esse, dicitur perniciose.*

*Pontificii
nos cal. u.
mniose bo-
norum o-
perum ho-
stes crimi-
nantur.*

65. Quam falso igitur & calumniosè Pontificii nos, tamquam bonorum operum hostes criminantur; tam falso ac perniciosè ea ad salutem necessaria esse docent: Et deinde præ tumidâ superciliosæ mentis temeritate & sacrilegâ quadam arrogantiâ vires suas legi divinæ pares jactant, & plura ac magis ardua, quam lex flagitat à se præstari posse, ac re ipsa à multis præstari, gloriantur.

66. Quomodo enim imperfectum & instar panni menstruati maculatum ex sese ac per sese Deo placere potest? Deinde quia nostra opera sunt tale quid, quomodo per ea legi Dei satisfiet? quomodo etiam opera illa supererogationis dabuntur?

67. Certè commentitia hæc sunt, & verbo Dei manifestè repugnantia: inprimisque in legem ipsius, quam supererogationis illa opera imperfectionis insimulant, contumeliosa: ideoque ex Ecclesia Christiana explodenda,

68. Atque

69. Atque hactenus generalis bonorum operum contem-
platio fuit: sequitur nunc specialis & *εαγια*. Dividuntur bona
opera vel ratione subiecti, vel ratione objecti.

69. *Ratione subiecti*, nempe hominis renati, dividuntur in
interna & externa.

70. *Opera interna* sunt interni motus, à Spiritu S. in rena-
torum cordibus excitati & accensi, quos nemo videt vel judi-
cat, nisi solus Deus *καρδιογνωστης* Psal. 40. v. 13. 14. Luc. 17. v. 21.
Gal. 5. v. 22.

71. *Externa* sunt dicta, factaque reatorum, quæ ex illis in-
ternis profluunt, ac in oculos proximi incurrunt, Matth. 5. v. 16.

1. Tim. 5. v. 25. 1. Pet. 3. v. 1. Iac. 2. v. 18.

72. *Ratione obiecti* bona opera dividuntur in opera prioris
& posterioris tabulæ: Illa immediate Deum, hæc partim pro-
ximum, partim nos ipsos spectant.

73. *Præstantissima prioris tabulæ operæ* sunt, Timor DEI: Invo-
catio sive adoratio; & sedulus verbi auditus cum verò Sacra-
mentorum usu junctus.

74. De verbo Dei & Sacramentis suo egimus loco: de ado-
ratione in sequentibus tractabitur: tantum de timore Dei hic
pauca annotanda sunt.

75. *Timor Dei* est vel *Servilis* vel *Filialis*. Quæ distinctio de-
sumpta est ex dicto Apostoli ad Rom. 8. v. 15. *Non accepistis spiri-
tum servitutis, iterum ad timorem: sed accepistis Spiritum adoptionis, per
quem clamamus Abba pater, qui ipse testimonium perhibet Spiritui nos-
stro, quod simus FILII DEI.*

76. *Timor servilis* est pavor, ac sensus iræ DEI sine fide, hoc
est, sine fiducia misericordiæ, ad Deum accedente, & sine con-
solatione in summis illi inferorum doloribus corda erigente.
Brevis: Est horribilis fremitus adversus Deum, Deumque fu-
gians. Qualis pavor fuit in Saule, Juda, & similibus.

77. *Timor filialis* est duplex: Hominis pœnitentis, & hominis
justificati, ac in gratiam DEI recepti.

78. *Timor filialis hominis pœnitentis* est pavor ac sen-
sus iræ DEI cum fide, hoc est cum fiducia misericor-
diæ

*Diviso bo-
norum ope-
rum ratio-
ne subie-
cti.*

1. *Opera
interna,*
2. *Exter-
na.*

*Diviso ra-
tionis ob-
iecti.*

*Opera pro-
priæ tabulæ.*

*Timor Dei
quoruplex.*

*Timor ser-
vilis.*

*Timor filia-
lis.*

dia, ad Deum accedente, cumque vera consolatione, in futuris doloribus contrita corda fortiter erigente. Sic David in summis doloribus erigitur, quando inquit Psal. 42. v. 1. *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum: sic desiderat anima mea ad te Deus meus.* Atque talis est omnium sanctorum contritio in tota hac vita.

78. Timor filialis hominis justificati & in gratiam recepti est motus cordis, quo divini Numinis praesentiam ubique versatur, tam occulta quam manifesta peccata summo studio devorat, & quantum quidem in hac carnis imbecillitate fieri potest, omnes actiones, totamque vitam ad Dei verbum & legem, tanquam ad unicam normam & regulam, componit. 2. Cor. 4. v. 2. Prov. 16. v. 6. Psal. 117. v. 4. Psal. 119. v. 101. 105.

Opera secunda tabulae.

80. Opera secunda tabulae vel respiciunt proximum, vel nos ipsos.

81. Primarium opus respectu proximi est dilectio Christiana, juxta illud Apostoli Gal. 5. 14. *Omni lex in uno sermone impletur, diliges proximum tuum sicut te ipsum.*

82. Opus hoc primarium dicimus propterea, quod ipse Christus dilectioni omnem legis Mosaicae mandatorum suorum summam inclusit, Matth. 22. v. 39. Marc. 12. v. 31. 106. 13. v. 34. item 15. v. 17. Et Apostolus legem de diligendo proximo nominat vinculum perfectionis, Colos. 3. v. 14. finem praecipientium. 1. Tim. 1. v. 5. & Iacob 2. v. 8. νόμον βασιλικόν regiam legem.

Dilectio proximi quid.

83. Recte porro definitur dilectio haec, quod sit suavis motus cordis, quo renati omnes homines complectuntur, illisque omnia caritatis & benevolentiae studia in quocunque necessitatis casu offerunt, eaque non solum verbis & gestibus, sed factis quoque ipso praestare ac declarare conantur.

84. Genus hujus definitionis, nempe quod dilectio proximi sit suavis motus cordis, desumitur ex Psal. 133. v. 1. ubi haec leguntur verba: *Ecce quam bonum & quam iucundum, habitare fratres etiam*



etiam simul. Est sicut unguentum optimum super caput, dependens super
barbam Aaron quod descendit super oram vestimenti eius. Et sicut
ros Hermon, qui descendit super montes Sion, quoniam illic præcepit le-
boya benedictionem & vitam usque in seculum.

85. Hanc quoque dilectionem potius in facto & opere
ipso consistere, quam in verbis docet Iohannes in I. Epist. 3.
v. 18. Filii mei non diligamus verbo, vel lingua, sed opere & veri-
tate.

86. Cæterum opera præcipua posterioris tabulæ quantum
ad nos ipsos tria numerari possunt: *Castitas, sedulitas in vocatione*
& *patientia in cruce.*

87. *Castitas* in genere est virtus retinens mundiciem animi
& corporis cum voluntate Dei congruentem, & vitans omnes
libidines à Deo prohibitas. *Chytr. in Reg. int. præc. 5.*

88. Dicitur hæc virtus retinens mundiciem animi & corporis
quandoquidem mundiciem distingui potest in internam in ani-
mo, quam Latini, specialius sumpto vocabulo *castitatem* vo-
cant: & in externam in corpore, quam *pudicitiam* in specie vo-
cant. De illa agit Petrus Epist. I. c. 4. v. 22. *Castas reddite*
animas nostras. De hac liber sapient. 8. v. 20. *Cum bene*

educatus essem, succrevi, eis σώματα ἀμώβητον ad corpus impollutum.
Videatur etiam Apostolus, I. Corint. 7. v. 34. I. Thess. 4. v. 4.
2. Cor. 7. v. 1.

89. Deinde additur, quod *castitas vitet omnes libidines* Ubi
notandum quod sub hoc genere quatuor potissimum species
contineantur. I. Impuræ cogitationes & prava concupi-
scentia cordis. *Matth. 15. v. 19. Luc. 1. v. 14.* II. Impu-
dicus oculus, qui juxta Augustinum impudici cordis est nunc
cius. *Matth. 7. v. 22. item 5. v. 28.* III. Gestus, oscula, & tactus
impudici. *Prov. 7. v. 13. Ezech. 23. v. 3.* IV. Realis pollus-
io corporis quæ vicissim in plures dividi potest species. *Levit*
20. v. 10. Hebr. 13. v. 4. Ezech. 36. v. 50. Epist. Iud. l. v. 7. Gat. 5.
v. 21. Apoc. 22. v. 16.

C 2

29. Spe:

Species ca-
stiratis.

1. Puritas
vite cali-
bis.

90. Species castitatis sunt, *puritae vite calibus, & castitas con-*
jugalis.

91. Illa est mundities animi ac corporis, sine ullo femi-
nis abusu, sine commixtione & contaminatione corporum,
sine impudicis cogitationibus & sine ullis incendiis libidi-
num retentio. Qualis est puritas in angelicis naturis & æ-
tate immaturâ, & aliquibus singulari dona præditis *Chytræus*
loco all.

92. Notanda porrò sunt quæ definitioni datæ subjicit
idem Chytræus. Cùm autem, inquit, hæc mundities cœlibis
vitæ inter homines, qui mirabili Dei consilio ita conditi sunt,
ut fecundi essent, aut nulla sit, aut certè remissa; sciamus vo-
luntatem Dei esse, ut ordinem conjugij, divinitus sancitum,
amplectamur, &c. vide ipsum Chytræum.

2. Castitas
cōjugalis.

93. *Castitas conjugalis* est ea, quæ in conjugio servat ordinem
mirando DEI consilio institutum. De hoc infra in loco de
Conjugio pluribus agemus.

Sedulitas.

94. *Sedulitas* est virtus diligenter, fideliter, ac constanter,
propter Deum & communem salutem faciens labores suæ
functionis proprios ac necessarios.

95. Inculcat hanc Apostolus Paulus I. Thess. 4, v. 11. *Opera-*
ram detis, ut quieti sitis & agatis (τὴν ἰδίαν) res proprias. Vide. Prov. 12.
v. 9. Syr. 10. v. 30.

Patres se-
dulitatis.

66. Virtutis hujus partes sex numerantur à Chytræo: I.
Agnitio propriæ functionis, & noticia præcipuorum, justor-
um ac necessariorum vocationis officiorum. II. Diligen-
tia seu providentia in prospiciendo fine vocationis, in mediis
ad finem rectâ ferentibus: & intentio animi ac assiduitas in
mediis illis parandis, & tuendis. III. Fidelitas, quæ est diligen-
tia in obeundo officio, & constantiam complectitur. IV. Pro-
pria vocationis officia facere, & non irrumpere *πολυπραγ-*
μοσύνη in alienam functionem. V. In propria functione
tantum NECESSARIA facere & præsertim in majoribus
rebus nihil movere non profus necessarium. VI. Vigi-
lantia,

lantia quæ in laboribus vocationis obeundis debitam intentionem, & assiduitatem præstat, nec ullas rerum bene agenda-
rum occasiones negligit. *Patientis
in Cruce.*

97. *Patientia in cruce* est obedire DEO in tolerandis injurijs & omnibus rebus adversis, quæ nobis divinitus immittuntur, moderariq; dolorem, ne opprimat naturam, & ne impellat, ut aliquid contra Deum, justitiam, constantiam, modestiam, vel alias virtutes, in Decalogo contentas, faciamus.

98. Ad patientiam hanc refert Chytræus & subordinat virtutem in omni vocatione, & vite genere necessariam, qua *εὐχρηστὰ παρῆσθε*, qua præsentem statum & conditionem vite boni consulit, & moderatè fert incommoda, quæ DEUS suo cuique loco ac tempore imponit, nec temerariâ mutatione præsentis conditionis plus miseriæ sibi accersit: de qua loquitur Petrus 1. cap. 1. *Humiliamini sub potenti manu DEI.* Item Paulus 1. Cor. 10. *Non murmurate.* 1. Cor. 7. *Vnusquisque in vocatione, in qua vocatus est, maneat.* Verùm de cruce & calamitatibus Ecclesie suo agemus loco.

99. Tandem errores hoc loco vitandi sunt. 1. Libertinorum veterum qui bonorum & nõvorum, & malorum discrimen ex privata cujusque opinione suspendunt, neque ullum opus malum vocare sustinent, nisi quatenus is qui patravit, id malum esse judicat.

100. Deinde Manichæorum, Hermianorum, & Florianorum, qui Deum malorum operum autorem esse blasphemant.

101. Tertio, Pelagianorum, qui opera etiam ex solis liberi arbitrii viribus sine fide, & Spiritus gratiâ edita legi divinæ paria, & regno cælorum digna esse contendunt.

102. Quarto: Anabaptistarum, Antinomorum, & similitum fanaticorum, qui omnes suos impetus fingunt motus esse Spiritus sancti, & neque legem DEI in Ecclesia doceri, neque lege Dei gubernari volunt: quoniâ bona opera inter Adiaphora recentent, & in libera hominis voluntate ponunt: renatosque etiam atrociter lapsos nec contristare, nec excutere Spiritum sanctum, & fidem fingunt. C 3 103. Quin-

Errores.

1

2

3

4

103. Quintò quorundam doctorum recentium, quorum alii huic per se absurdis locutionibus sunt usi: *Bona opera esse necessaria ad salutem. N. nihil unquam sive boni operibus salutarum esse: impossibile esse sine bonis operibus salvari*: alii contrariam hyperbolen defendunt, *Bona opera esse pernicioſa ad salutem.*

6. 104. Sextò Pontificiorum, qui I. Bona opera ad justificationem, tanquam causam ad effectum, requirunt. 2. Legem à regenerationis perfectè impleri posse, nec non operibus quicquam deesse, docent.

7. 105. Septimè Monachorum in regno Pontificio, qui arroganter opera supererogationis sibi attribuunt, seque plura ac majora facere posse statunt, quam quæ voce decalogi mandata sunt: & opera ceremonialia, quæ moralibus anteferunt, valere existimant ex opere operato sine bono motu cordis.

8. 106. Octavò & ultimò in genere damnamus totam illam Justitiariorum & operistarum colluviem, ut in veteri Testamento fuerunt Pharisæi: in novo Cathari, Novatiani, Meletiani, Hierarchitæ, Donatistæ, Pelagiani, Anabaptistæ, & Pontificii, qui omnes unicum mortis Christi, quo nos patri reconciliavit meritum, & hanc solius nostri Servatoris gloriam ad textis humanorum operum sive meritorum laciniis, obſcurant.

F I N I S.

Ad humanis. Dn. Resp. de Bonis operibus
disputando bene operantem.

P Lantarat æternus sibi vineam, Pulcrè beàrant: turbine nullibè
Puro solo confecerat hanc D E V S, Quasàrat illas Acolus. At fuit
Radix sua passim vireſcens Vnbratilis felicitas. Mox
Fuderat egregièq; fibras Lubrica fors aliè intonabat.
Propallulàrant dispositæ ordine Et tartaro infernalis U impudens
Vites liquorem largiter omnibus Cadimus peragrans undiq; vineam,
Isthinc propinquant salubrem: Dentes sacra, eten! per arva
Oca mollia pacis omnes Spargere non veritus draconum.
Parti

Partu nefando proculit eni tibi
 Vultu procaces, Vocibus inprobos
 Tellus Gigantes, dira passim
 Funderet toxica qui solent, Et
 Sacra terrillas carpere vinee
 Vites volunt, Et depopulare eas.
 Caum truncem, sebum Typham,
 Iapetumq; putes ferocem
 Sabire, vel rescindere denuo
 Calum, lebobam dejicere ex eo
 Velle, atque Romanu Cacarcham
 Evehere in solium lebobae
 Nam quicquid ore is deblaterat suo,
 Urata fratrum collubies piis
 Oraculis prorsus lebobae
 Flocci-habitis, solidè Et protervè
 Cum reprobo, Bella-arma-minanteq;
 Defensitare audent duce protinus.
 Pulchrū latet sed, mi MAGISTER
 Optime, nominis orden in te l

Istius adblandirier haur potes
 Tam perficaci nequitia agminis?
 Contra sed impresentiarum,
 Quam bonū opus, bonū opus, crepās
 Nil, optimo surgis duce: quam mali
 In vineā istā sint operarii,
 Monstrasti, conspectu in lebobae
 Et bonum opus nihil esse, quā pū
 Frustrāne puro pectore bibitur?
 Porcis Et impuris Epicurum, aq;
 Diā volutabrum parare
 Uineā in hāce, nefas haberi.
 Servare puram pergito vineam!
 Gressum haurig, fallat pes tibi lubricum
 Lapsus fidelis sisq; donec
 Terminus ultimus inisset orbi
 Popolari & comment. F.
 M. Georgius Cnittelius Velburgo-Pal.
 S. S. Tocet. Stud.



Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several columns and is mostly mirrored across the page.



99 A 6935

ULB Halle
005 360 463

3



TA → OC







PARTITIONVM
 Theologicarum
 DISPUTATIO XXXIII.
 De
BONIS OPERIBVS.

*In inclutâ & Florentissimâ Academia Wir-
 tebergensi proposita*
 PRÆSIDE

M. IACOBO MARTINI
 Professore publico:

Respondente
 M. JOHANNE AGRICOLA
 Neuburgensi Palatino.

Horis locog, consuetis.

Sumptibus Clementis Bergeri
 Bibliopolæ Wittebergensis.

ANNO 1611.

